

Forfatter: Jacobsen, J. P.

Titel: IV

Citation: Jacobsen, J. P.: "IV", i *Samlede Værker II Udg. paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup*, udg. af Morten Borup ; Georg Christensen , 1924-29, s. 57.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-jacob02val-shoot-idm140366213903168.pdf> (tilgået 25. september 2021)

Anvendt udgave: Samlede Værker II Udg. paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer af Morten Borup

IV

☒ Der er de, der kan tage deres Sorg op og bære den, stærke Naturer, der netop føle deres Styrke i Byrdens Tynge, medens de, som er svagere, give sig hen til Sorgen, villieløst som man giver sig en Sygdom i Vold; og som en Sygdom gennemtrænger Sorgen dem, drikker sig ind i deres inderste Væsen og bliver til Eet med dem, omformes i dem i en langsom Kamp, og taber sig saa i dem i en fuld Helbredelse.

☒ Men der er ogsaa de, for hvem Sorgen er en Vold, der er øvet imod dem, en Grusomhed, de aldrig lærer at se som Prøvelse eller Ave og ligesaa lidt som en simpel Skjæbne. Den er for dem et Udslag af Tyrani, noget personligt Hadende, og der bliver altid en Braad tilbage i deres Hjerter.

☒ Det er ikke tidt, at Børn de sørger saadan, men Niels Lyhne gjorde det. For der var det, at han i Bønnens Inderlighed havde været som Ansigt til Ansigt med sin Gud, det, at han havde slæbt sig paa sine Knæ hen for Tronens Fod, med Haabet i sig bævende af Frygt, men dog i sin faste Tro til Bønnens Almagt, modig paa at trygle sig Bønhørelse til; - og han havde maattet rejse sig af 58 Støvet og gaa bort med et beskæmmet Haab. Han havde ikke med sin Tro kunnet hente Miraklet ned fra dets Himmel, ingen Gud havde svaret paa hans Raab, Døden var, uden at standse, skredet frem mod sit Bytte, som var der ingen Vold af Bønner bygget værnende mod Sky.

☒ Der blev en Tavshed i ham.

☒ Hans Tro havde i blind Flugt kastet sig mod Himlens Porte, og nu laa den paa Edeles Grav med knækkede Vinger. For han havde troet, han havde havt denne ligefremme, grelle Æventyrtro, som saa ofte er Barnets. Det er ikke Lærebogens sammensatte, subtilt nuancerede Gud, de troer paa, Børnene, det er den vældige gammeltestamentlige Gud, ham der holdt saa meget af Adam og Eva, og overfor hvem den hele Menneskeslægt, Konger, Profeter, Faraoner, kun er som artige eller uartige Børn, denne voldsomme, faderlige Gud, der vredes med en Kæmpes Vrede og er gavmild med en Kæmpes Gavmildhed, som neppe har skabt Livet før han hidser Døden ind paa det, som drukner sin Jord i Vandene fra sin Himmel, som tordner Lovbud ned, der er for tunge for den Slægt, han har skabt, og som saa i Kejser Augusti Dage faar Medlidenhed med den og sender sin Søn i Døden, for at Loven kan brydes, i det den holdes. Denne Gud, som altid har Underet til Svar, til ham er det, Børnene taler, naar de bede. Saa kommer der vel en Dag, hvor de forstaar, at de, i det Jordskjælv, 59 som ryster Golgatha og sprænger Gravene, for sidste Gang har hørt hans Røst, og at det nu, da hans Allerhelligstes Forhæng er revet sønder, er Jesusguden, som regjerer; og fra den Dag af beder de anderledes.

☒ Men saavidt var Niels ikke.

☒ Han havde vel med et troende Sind fulgt Jesus paa hans Jordvandring; men det, at han stadig underordnede sig Faderen, gik saa magtløs og led saa menneskeligt, det havde skjult Guddommen for ham; han havde i ham, kun seet den, der gjorde Faderens Villie, Gudens Søn kun, ikke Guden selv, og derfor var det til Gud Fader han havde bedet, og det var Gud Fader, der havde svigtet ham i hans bitre Nød. Men havde Gud vendt sig fra ham, saa kunde han ogsaa vende sig fra Gud. Havde Gud ingen Øren^ saa havde han heller ingen Læber, havde Gud ingen Naade, saa havde han heller ingen Tilbedelse, og han trodsede og viste Gud ud af sit Hjærte.

☒ Den Dag da Edele blev begravet, da traadte han foragtligt med sin Fod i Gravmuldet hver Gang Præsten nævnte Herrens Navn, og naar han siden mødte det i Bøger og i Munde, saa rynkede han med Oprørssind sin Barnepande. Naar han om Aftenen lagde sig til at sove, da var det en underlig Følelse af forladt Storhed, der vakt hos ham, som han tænkte paa, at nu bad de Alle, Børn og Voksne, til Vorherre, og lukked deres Øjne i hans Navn, mens han alene holdt sine Hænder 60 fra at foldes, han alene nægted Gud sin Hylding. Fra Himlens Varetægt var han stænget ude, ingen Engel vaaged ved hans Side, ene og ubeskyttet drevs han om paa Mørkets sælsomt mumlende Vande, og Ensomheden bredte sig om ham, ud fra hans Leje i fjernere og fjernere vigende Kredse; men han bad dog ikke, længtes han end indtil Taarer, han kaldte dog ikke.

☒ Og det blev ogsaa saadan al hans Dag, thi han løste sig i Trods ud fra den Maade at se paa, som Undervisningen havde bundet ham i, og han flygted med sin Sympathi til den Side, hvor de var, der forgjæves havde brugt deres Kraft til at stampe mod Brodden.

☒ I de Bøger, man havde givet ham at læse, og i det, man havde lært ham, der drog Gud og Hans - Folk og Ideer - frem i et ustandseligt Sejerstog; og han havde jublet med i Jublen, revet hen af den lykkelige Følelse, det er, at tælles med i de Vindendes stolte Legioner; thi er Sejeren ikke altid retfærdig, og er Sejerherren ikke Befrier, Fremmer, Lysbringer?

☒ Men nu var Jublen i ham forstummet, nu tav han, tænkte med de Overvundnes Tanker, følte med de Slagnes Hjerter, og han forstod, at fordi det, der vinder frem, er godt, derfor er ikke det, der viger, slet, og

saa tog han Parti, sagde, at det var bedre, følte, at det var større, og kaldte Sejersstyrken for Overmagt og Vold. Han tog Parti - saa helt han kunde, imod Gud, men som en 61 Vasal, der griber til Vaaben mod sin retmæssige Herre, thi han troede endnu, og kunde ikke trodse Troen bort.

☒ Hans Lærer, Hr. Bigum, var ikke den, der kunde hjælpe en Sjæl tilbage. Tværtimod. Hans Stemningsfilosofi, der lod ham betages og begejstres af alle en Sags Sider, idag den ene, imorgen den modsatte, satte alle Dogmerne i Drift for hans Elever. Han var vel egenlig nok en kristelig Mand og vilde sagtens, hvis man kunde have faaet ham til bestemt at sige, hvad der for ham var det Faste i alt det Flydende, have sagt, at det var den luthersk-evangeliske Kirkes Tro og Lærdomme, eller i alt Fald, da saa omtrentlig det; men han var nu engang saa saare lidt oplagt til at drive sine Elever frem ad Kirketroens bestemt afmærkede Vej og ved hvert Skridt at tilraabe dem, at den mindste Kommen udenfor Mærkepælene, var Gang i Løgn og Mørke henimod Sjælsfortabelse og Helved; for Rettroenhedens lidenskabelige Omhu for Tødler og Prikker, manglede han ganske. Han var nemlig religiøs, paa denne lidt artistiske, overlegne Maade, paa hvilken saadanne Begavelser tillade sig at være det, ikke bange for en Smule Harmonisering, og let lokkede ind i halvt uvilkaarlige Omdigteiser og Tillempelser, fordi de, i hvad det saa er, først og fremmest skal have deres Personlighed frem, og i hvad for Sphærer de saa flyver, endelig maa høre Suset af deres egen Aands Vinger.

62

☒ Saadanne Folk, de fører ikke deres Elever, men der er en Fyldighed i deres Undervisning, en Mangfoldighed og en lidt ravende Alsidighed, som, naar Eleven ikke forvirres af den, i høj Grad udvikler hans Selvtændighed og næsten tvinger ham til at danne sig en egen Anskuelse, eftersom Børn aldrig kan slaa sig til Ro med noget Ubestemt eller Svævende, men af en instinktmæssig Selvopholdelsesdrift altid fordrer et rent Ja eller et rent Nej, et for eller imod, at de kan vide, hvad Vej de skal med deres Had og hvad med deres Kjærlighed.

☒ Der er saaledes ingen støt og urokkelig Avtoritet, der med sin evige Slaaen-fast og Visen-Vej kan arbejde Niels tilbage. Han har taget Bidslet mellem Tænderne og løber til ad hver ny Sti, der viser sig for ham, blot den fører bort fra det, der før har været Hjem for hans Følelser og for hans Tanker.

☒ Der er en ny Fornemmelse af Kraft i saadan at se med sine egne Øjne og vælge med sit eget Hjærte, være med til at skabe sig selv, og der dukker saa meget op i Sindet, saamange uændsede, spredte Sider af hans Væsen samler sig saa vidunderlig sammen til et fornuftigt Hele. Det er en betagende Opdagelsestid, hvor han, lidt efter lidt, i Ængstelse og usikker Jubel, i vantro Lykke, opdager sig selv. For første Gang seer han, at han ikke er som de Andre, en aandelig Blufærdighed vaagner hos ham og gjør ham sky og ordknap og forlegen, Han er mistroisk 63 overfor alle Spørgsmaal og finder Hentydninger til sine mest forborgne Sider i alt, hvad der bliver sagt. Fordi han har lært at læse i sig selv, tror han ogsaa, at alle Andre kan læse, hvad der er skrevet i ham, og han trækker sig tilbage fra de Voksne og strøjer ensom omkring. Menneskene er lige paa en Gang blevne saa sælsomt nærgaaende. Han har en lidt fjendtlig Følelse overfor dem, som Væsner af en anden Race, og i sin Ensomhed begynder han at tage dem for sig og se paa dem, spejdende, dømmende. Før har Navnet: Fader, Moder, Præsten, Mølleren været en fuldkommen fyldestgjørende Forklaring. Navnet har helt skjult Personen for ham. Præsten det var Præsten, mer havde der ikke været at sige om den Ting. Men nu saae han, at Præsten var et lille, muntert Mandfolk, der hjemme gjorde sig saa stille og spagfærdig som muligt, for ikke at blive bemærket af sin Kone, og ude altid talte sig ind i en Rus af Oprør og frihedstørstig Voldsomhed, for at glemme Aaget derhjemme.

☒ Det var Præsten blevet til.

☒ Og nu Hr. Bigum?

☒ Han havde set ham rede til at kaste Alting bort for Edeles Kjærlighed, hørt ham fornægte sig selv og Aanden i sig, hin Lidenskabstime nede i Haven, og nu talte han stadigt om det filosofiske Menneskes olympiske Ro over for Livets vage Hvirvelvinde og dunstfødte Regnbuer. Hvilken smertelig Foragt vakte ikke det hos Drengen, og hvor 64 gjorde det ikke Tvivlen i ham aarvaagen, letblundet! Han vidste jo ikke, at det, Hr. Bigum hos Menneskene kaldte med ringe Navne, var anderledes døbt, naar det gjaldt ham selv, og at hans olympiske Ro over for det, der satte Menneskene i Bevægelse, var en Titans foragtede Smil, fuldt af Erindringer om Titaners Længsler og Titaners Lidenskaber.